

140 resp. odvislosti pojmem organičnosti, t. j. důsledného a typického vývoje určitých motivů a postojů? To zdá se mně býti kriteriem mnohem přesvědčivějším a průkaznějším, ano konec konců jedině průkazným.

Adolf Veselý: *Kniha interieurů* a *Kniha lásky* 141

Obě knihy dávají ti možnost určití a odhadnouti definitivně básnický zjev p. Adolfa Veselého, alespoň v jeho dnešním období vývojném; a odhad ten není příznivý pro autora obojí sbírky. Jest dnes již bezesporné, že p. Adolf Veselý jest sice duch značně vnímavosti literární i duch jakési dojmové vznětlivosti a jemnosti, že jest i člověk, který osvojil si určitý vkus, jímž methodicky soudí a hodnotí věci životní, ale že jeho síla výrazová a tvůrčí není mocná: jest z požívatelů a rozkošníků uměleckých, ne z tvůrců.

„Kniha lásky“ má podtitul „kruh čtyř básní epických“, ale opravdové poesie epické v knize není, ba není tam poesie vůbec: jest tam jen dekorační umění a umělecký průmysl. Již tituly — „Ruth sbírá klasy na polích Boozových“, „Salome tančíc dává na odív svou krásu Herodesovi“, „Judith osnuje pomstu rodu Assyrských“, „Otevřené okno na zahrady rozkvetlých jabloní“ — ukazují, že autorovi tanula na mysli vždycky jediná scéna, jediný obraz, jediný hmotný postoj, který obšírně popisuje s velikým dekoračním aparátem slovním. Koncepce jeho t. zv. básní epických jest ryze statická: jest to vždycky *jediná* scéna invence velmi pochybné a někdy banální, z níž rozprává autor svou báseň, a umělecké komposice není nikde. Vezmi třetí číslo cyklu, „Juditu“, a zděšiš se mělkosti její koncepce. Judith p. Adolfa Veselého není ani Judita biblická, rekyně sebeobětovné lásky vlastenecké, ani pathologická Judita Hebblova, žena pokoušená snem velikého činu, k němuž nemá sil, Judita p. Veselého jest

prostě Judita banální: mladá, krásná, života chtivá dívka, která utekla z bázně před morem z obleženého města a za erotickým dobrodružstvím vešla do nepřátelského tábora a zatouží nejprve po objetí králově — neboť král a ne Holofernes, vůdce jeho, obléhá u p. Veselého Bethulie —, aby jím byla nakonec zhnusena a vydrážděna k vraždě svého brutálního milence a hned nato k několikastránkové příšerné deklamaci o svém mstném poslání pohlavním — k deklamaci známého tenoru, módního v české poesii před desíti až patnácti léty, v době kultu Przybyszewského: „Chce zhoubu dštít strašlivou, pomstychtivá, v mužů plen své tělo vilně dá a v horký klín nechť padnou zástupy jak kobylky, nechť víří kolem ní jak noční hmyz kol světél zářných, vábných záludů ti muži jako psi v hon smyslný, když štvát je bude boků pohyby! Nechť pálí, žhne a rdousí bez konce pohlavím jako ústy žhavými. Mstít bude se za citů neúkoj, za těla svého kruté zajetí sveřepou vášní, za dnů rozkoše v noc pudů zběsilosti vyštvaná!“ Poslední číslo cyklu jest koncepcí a místy i výrazem velmi těsná parafráze Mallarméovy „Herodiady“: mladá krásná dívka z velkého světa opovrhne životem rodinným i štěstím mateřským i posláním uměleckým i rozkoší libertinage velkosvětské a zavírá se do kláštera s asketickou exaltací a s filosofii krásy, která jest převzata přímo z Mallarméa: vrcholná krása jest neplodná, odkvétá marně, jen sobě k melancholickému divadlu. „Pro sebe samu hovořit jak pramen ve skalách zamklých, jenž opuštěný si zurčí věčnou píseň monotonní do ticha, v němž hlas nezněl lidský. *Sama kvést cudně, marně, sama, pro nikoho*“. „A nad vše tělo svoje netknuté, neporušené a dívčí jak bílou hostii zdviženou k slunci nad světa zahradami převést k věčnu. Mámivé, vonné, bílé, opojivé, pod zraků hledem chvějící se mrazně, pod zkázy myšlenkou se tetelící jak mládě dravcem náhle přepadené, to tělo svoje krásné, lásku šatů, své panenství!“

Své náměty traktuje p. Adolf Veselý blankversem patrně v tradici Zeyerově a poněkud i Karáskově; ale blankvers p. Veselého nemá nic z toho, co činí někdy krásu blankversu Zeyerova,

byť nebyl rytmicky bezvadný: jeho kouzlo zvláštní nevinnosti a naivnosti, které kvete fabulistikou jako šípek planými růžemi. Blankvers p. Veselého jest často přetížený dekorativností a dekorativností, ne nejlepší, nepříjemně bombastickou, která připomíná předvčerejší vídeňskou secesi. Abych charakterisoval zvláštní dusně smyslnou, přeherodesovanou uměleckoprůmyslovou manýru p. Veselého, povšimnu si zde prvních dvou stránek „Salome“. „Tam v hlučném kvase čas rozvil se jak růže za dnů léta, souhvězdí ranní v dálný zenit vyšlá se v zlatě číši zrcadlila třpytně a v *plochách vína matně vyleptala jak rány v mase místa rudá, žlutá*.“ Aby tato optická hra byla vůbec možná, musila by hodovní síň býti nejprve bez střechy; ale i pak: jak mohu jemné, mihotavé, duchové zrcadlení hvězdy přirovnávati k takovému těžkému hmotnému ději pathologickému! To jest pestrý silácký bombast špatného vkusu. A item: „V té síni ticha, jež tu s hrůzou přešlo po síni hodovní, *jak zardousena ruk pádnou dvojicí že chvěť se zdála* —“. Postůj, poutníče, a rozvaž si laskavě: síň jest zardousena dvojicí ruk! (Toto siláctví zalíbilo se p. Veselému tak, že opakuje je s malou obměnou v „Interieurech“ str. 20: „Podivná chvíle pokoj *zahrldila*.“) A jiné banálnosti na jediné stránce (19): „jen těm, *již nader kov zkoušeli právě svých stolovnic*, žen luzných, blaze bylo“ — což jest věru klasicistická perifrása za velmi triviální akt hmatový — „uprostřed spoust, jež vírem pohltila vzduch síně *jako ve trychtýř* se náhle a nečekán jak pokyn ztišující ty živly bouře rozpoutané, králův hlas mocný ozval“... A předtím ještě, ze str. 18: „a gesto, jež je provázelo družně, groteskně ztuhlo, ustrnuvši v prázdnu, v níž náruč rozpjatá, jež touzně zvala k objetí, kteréš' *ňadra odhalená tak náhle dala obraz polácení*, v té chvíli také snaha políbení úst mnohých cíle minula se trudně“. Technika a veršová *science* p. Veselého, ačkoliv jí věnoval velmi mnoho úsilí, jest, jak viděti, posud velmi pochybná. Již Byron věděl, že psáti blankversem jest velmi nesnadné, nesnadnější než jiným veršem, poněvadž ve strofě jeden verš podporuje druhý, kdežto blankvers stojí každý o samotě a musí býti sám dokonalý. Přečteš-li si za sebou tyto tři jambové blank-

versy: tak náhle dala obraz potáčení — v té chvíli také snaha políbení — úst mnohých cíle minula se trudně — neubráníš se dojmu jakési bezděčné komičnosti.

Také poměrné vnějškové jazykové korektnosti, jaké dbá vzor p. Veselého, Jiří Karásek, nedostupuje jeho epigon. Jen několik dokladů nejemného jazykového citění p. Veselého: „však lítost byla to hluboká se všemi svými z *druhdy*“ (48), „a ostré *mávy* perutí dvou“ (20), „*To snic* pak, *blaze bylo jí*“ (12), „svět se zatočil jí náhle *před hlavou*“ (12).

Cennější a významnější jest druhá lyrická kniha p. Veselého „*Knih interieurů*“ přesto, že nedodrží své intonace a že neorganicky a nestylově mísí pantheistní a pleinairový naturism¹, kde inspirátorem p. Veselého byl St. K. Neumann, s melancholickým ilusionismem, s poesí zmaru, nicoty, marnosti a přeshlosti, s notou pesimistického a morósního spiritualismu, kde jde zřejmě stopami Karáskovými a Hlaváčkovými; přesto, že ani tato kniha nemá architektoniky ani stylu, nýbrž jako veškerým a jediným kladem může vykáhati se někde jen zjemněnými náladovými odstíny a za opravdový tvůrčí objev a nový tvůrčí zor přináší jen drobné nálezy slovně- a duše malebné; přesto, že její kresba a tok linie melodické nejsou nikterak čisté a ryzí a přesto, že také zde jako dělník veršový p. Veselý příliš často nedostačuje. Takováto drobná bibelotová poesie, cele umělá a morósně ilusionistická, má jako *conditio sine qua non* největší přesnost a zhuštěnou kouzelnost výrazu, neustálé *tours de force*, matematickou neomylnost formy a techniky: pesimistická ironie, kterou jest nesena jako svou inspirací, jest právě v kontrastu absolutně dokonalé formy, uzpůsobené pro nejkładnější poselství věčnosti, s obsahovým nihilismem. Ale co říci pětiveršové strofe (i inspirací a melodikou odvozené z Baudelaira) v „*Tedium vitae*“, rýmované jen sporadicky a zcela nepravidelně, beze vší symetrie? Co říci pitvornému bludu p. Veselého, který pokládá sprežení: noční — skočný; válečně — báječné; lačný — začni;

¹ Toho rázu jsou na příklad: „*Země probouzí stajené síly*“ a „*Večer ve žních*“.

hledáme — vyslané; otevřeným — vřením; lačný — renesanční; svoje — kuje atd. za rýmy? Co říci laxnosti technické, která si dovoli v poslední básni „*Interieur*“ beze všech důvodů z 11 strof čtyřveršových a) 1 strofu nerýmovati vůbec; b) 8 strof rýmovati schematem *a b a c*; c) 1 strofu rýmovati schematem *a b c b*; d) 1 strofu rýmovati schematem *a b a b*? V básni, která jest finalem sbírky a chce syntheticky, se slavnostním důrazem vysloviti ilusionisticko-nihilistické přesvědčení a kredo autorovo, působí taková laxnost přímo vražedně. Nebo co říci nedbalým, nevykvašeným a pohodlně kalným a roztříštěným strofám bez reliefu jako jsou tyto zde:

Pokojně nezemru, se zničím,
ač zemřít chtěl bych válečně.
To bude v letní den, kdy požár
nad krajem vznítí slunce báječně.

Do věčna láska chimerická
se vzdouvá tužbou — ohně praporei —
za hvězdným životem! Tak bylo
na počátku, tak necht' je na konci! (Str. 12 a 13.)

Nebo co říci této sloce:

Dnes je tak sladko v ovzduší, neb jaro
už přišlo potají a na výzvědy;
jak rek je země kosmatý a snědý,
jenž potřel škůdce své, ty sněhy, ledy.

Nic, než že jest to nedbalý a pohodlný Hálek, do slova a do písmene Hálek, a že artista-ilusionista, jímž chce býti p. Adolf Veselý, po takové sloce ztrácí právo na svůj program a na své kredo..

Lyrika p. Veselého jest dnes anachronism, postavíš-li se na stanovisko vývojové; obě knihy datují p. Adolfa Veselého o deset až patnáct let za dnešek, jako epigona, prodlužovatele a rozředovatele generace dekadentně ilusionistické. Za jiným cílem nese se dnešní nejmladší poesie česká, za cílem mně mnohem sympatičtější; dnes mluví se o vitalismu a intuicionismu; touží se obejmouti co nejvíce rytmiky životní, zajmouti co nejvíce jejího

vášnivého příboje, naplniti ji nepokojnými a mučivými plameny nitra, odvažujícího se planouti v tahu větrů kosmických; nitra neschopného interiérového pohodlí a interiérové statiky všeho druhu a způsobu.

Ale přes všecko, budtež mé osobní sympatie jakékoli a nestež se kamkoli: nevěřím v privilegovanost žádného směru, a není posice, není místa, budiž sebepochybnější a pochybnější, sebevíce ztracené, kde by nebylo možno vyvinouti osobnostní heroism umělecký. A výši umělce jako mravní osobnosti měřím konec konců jen tímto heroismem, a ani přes útvar dekadentně ilusionistický, v nějž zařadil se p. Adolf Veselý, nebude možno přejíti k dennímu pořádku, bude-li v něm osobnostní heroism umělecký; a jen to, že ho tam dnes není nebo že jest ho tam velmi málo, rozhoduje o jeho malé hodnotnosti. Pan Veselý, bude-li chtít býti více než jest posud, t. j. více než umělecký požívač a více méně vkusný umělecký rozkošník, bude musiti hledati v sobě fondy tohoto osobnostního heroismu, neboť jen z něho jest možný tvůrčí čin básnický; a snad i úpadek a mdloba útvaru dekadentně ilusionistického, jemuž slouží, zdá se, po vnitřním spřiznění, bude mu ostnem, aby vyvinul ze sebe co nejvíce opravdovosti a přísnosti umělecké a zachránil tak, co dá se vůbec zachrániti.

K básnickým dílům, jichž autoři psali nebo píší větší menší náhodou do denního nebo revuálního tisku posudky literární a jsou tedy, jak se říká, literární kritikové, má literární veřejnost česká poměr stejně prostoduchý a pohodlný, jako hrubý a obmezený: takové knihy jsou jí *a priori* díla vykombinovaná, díla vyrobená, jak se říká, studeným mozkiem a studenýma rukama; ne díla tvůrčí intuice, nýbrž „mechanické výsledky výpočtu“. Jsou prý psána, jak zní oblíbená fráze, „studenou hlavou“ a ne „horkým srdcem“. Ejhle kritika, píše básně nebo krásnou prózu. Čímpak jiným je může psát než suchým umem a zkumem? Co jiného může činit, ne-li rozumově a počtářsky aplikovati na lhostejné látky pravidla, jež si vyabstrahoval ze svých rozborů cizích děl, ne-li vařit podle receptů, které si shledal v kuchařských knihách různých estetik, poetik, literárních dějin? Neboť takové jsou již, u nás alespoň, představy o kritikovi a jeho činnosti, o nic méně fantastické, nestvůrné, pošetilé, směšné, než byly staré lidové představy o hvězdářích nebo lékařích. Jenže o kritické činnosti mají tento bezduchý názor inteligenti, a velmi často inteligenti literární a, aby fraška byla úplná, právě literární kritikové sami, kdežto s pohádkami o lékařích, kteří rozsekávají starce a nakládají je do sudů, aby srostli za rok a den ve tmě a v hermetické uzavřenosti v nové nemluvně, nebo tráví studně za moru, nepotkáš se dnes snad již ani v nejzapadlejším koutě horském. A ačkoliv, pokud vím, toto šablonovité stanovisko zaujal i p. F. V. Krejčí jako literární referent a ačkoliv,